

Sõltumatu asutuse koht Eesti haldusorganisatsioonis energiaturgu reguleeriva asutuse näitel

Mari Matjus

Magister juris (Oxford), advokaadibüroo Sorainen vandeadvokaat, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant ja õppeülesande täitja

Euroopa Liidu (EL) kolmas energiapakett näeb ette, et EL liikmesriikides reguleerib elektri- ja gaasiturgu sõltumatu asutus. Direktiiv 2009/72¹, mis käsitleb elektrienergia siseturгу, ja direktiiv 2009/73, mis käsitleb maagaasi siseturгу², nõuavad kumbki, et iga liikmesriik määraks siseriiklikul tasandil ühe vastavat majandusharu reguleeriva asutuse.³ Direktiivid nõuavad, et reguleeriva asutuse sõltumatus oleks tagatud kolme liiki garantiidega: asutuse õiguslik eraldiseisvus, asutuse ametnike sõltumatus turuosalistest ja riigiasutustest ning asutuse funktsionaalne, hierarhiline ja rahaline sõltumatus valitsusest. Ettekandja käsitleb eraldi iga nõude täitmist Eestis ning võrdleb nõudeid paralleelselt EL õigusaktidest tulenevate andmekaitseasutuste sõltumatuse nõuetega.

1. Õiguslikult eraldiseisev asutus

Esiteks peab reguleeriv asutus olema õiguslikult eraldiseisev kõikidest teistest avalik-õiguslikest ja eraõiguslikest juriidilistest isikutest.⁴ Eestis on sõltumatuks elektri- ja gaasiturgu reguleerivaks asutuseks määratud Konkurentsiamet. Lisaks energiasektori sõltumatu järelevalveasutuse pädevustele on Konkurentsiametil ka konkurentsijärelevalve pädevus kõikide majandussektorite turuosaliste üle. Võib asuda seisukohale, et kuna Eesti ei ole jaganud energiaturgu reguleeriva asutuse pädevusi mitme erineva asutuse vahel ning EL õigus ei ole keelanud, et samal asutusel oleks teisigi pädevusi, on Eesti selle nõude täitnud.

2. Konkreetsete ametnike sõltumatus turuosalistest ja riigiasutustest

Teiseks peavad reguleeriva asutuse juhid ja ametnikud tegutsema turuosaliste huvidest sõltumatult. Direktiivid seavad piirangud ka tippjuhtkonna ametiajale.⁵ Ettekandja asub seisukohale, et Eestis on konkreetsete ametnike sõltumatus turuosaliste huvidest ja teistes riigiasutustest tagatud, ent kõik ametiaja piirangud ei ole Eesti õigusesse üle võetud.

3. Funktsionaalne, hierarhiline ja rahaline sõltumatus valitsusest

Kolmandaks peab liikmesriik tagama, et reguleeriv asutus rakendaks oma pädevusi erapooletult ja läbipaistvalt ning tema töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud ei küsi ega võta vastu neile määratud reguleerimisülesandeid täites otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.⁶ Reguleeriva asutuse sõltumatuse kaitsmiseks tagavad liikmesriigid, et reguleeriv asutus saab vastu võtta kõikidest poliitilistest organitest sõltumatuid otsuseid ja et asutusel on

---

¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2009/72/EÜ (nn Elektridirektiiv), 13. juuli 2009, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ.

² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2009/73/EÜ (nn Gaasidirektiiv), mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ.

³ Elektridirektiiv art 35(1); Gaasidirektiiv art 39(1).

⁴ Elektridirektiiv art 35(4)(a); Gaasidirektiiv art 39(4)(a).

⁵ Elektridirektiiv art 35(4)(b)(i) ja (5)(b); Gaasidirektiiv art 39(4)(b)(i) ja (5)(b).

⁶ Elektridirektiiv art 35(4)(a) ja (b); Gaasidirektiiv art 39(4)(a) ja (b).

eraldiseisvad eraldised aastaeelarves ja iseseisvus eraldatud eelarve täitmisel ning oma ülesannete täitmiseks vajalikud inim- ja rahalised ressursid.⁷

Eestis näeb elektrituruseaduse ette, et Konkurentsiamet on samast seadusest tulenevate ülesannete, st reguleeriva asutuse funktsiooni täitmisel sõltumatu.⁸ Maagaasiseadus sätestab samuti, et Konkurentsiamet on käesolevast seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu ja teostab oma volitusi erapooletult.⁹ Ettekandja asub seisukohale, et ainuüksi deklaratiivne väide asutuse sõltumatuse kohta ministeeriumitest ei taga funktsionaalset sõltumatust direktiivide tähenduses. Probleemseteks aspektideks on Konkurentsiameti aruandekohustus majandus- ja kommunikatsiooniministri ees, viimase pädevus Konkurentsiameti peadirektori ametisse nimetamisel ning Konkurentsiameti eelarve kinnitamisel.

Küsitav on energiaturgu reguleeriva asutuse funktsionaalse, hierarhilise ja rahalise sõltumatuse nõude täitmise võimalikkus, arvestades Eesti riigihalduse legitimaatsiooni ahelat. Ettekandja pakub välja võimalikud lahendused, kuidas on võimalik Eesti haldusorganisatsioonis EL õigusega ettenähtud asutuse sõltumatust tagada.

---

⁷ Elektrimdirektiiv art 35(5)(a); Gaasidirektiiv art 39(5)(a).

⁸ Elektrituruseaduse § 93 lg 3.

⁹ Maagaasiseaduse § 37 lg 1 ls 2.